

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Výchova a vzdělávání sexuálních deviantů
ve výkonu trestu odnětí svobody

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Antonín Olejníček

Vypracoval:

Karel Dvořák

Brno 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Výchova a vzdělávání sexuálních deviantů ve výkonu trestu odnětí svobody“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

V Brně dne 13. dubna 2006

.....

Karel Dvořák

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Antonínu Olejníčkovi, za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Karel Dvořák

OBSAH:

Úvod	1
1. Normalita sexuálního chování	3
1.1 Faktory ovlivňující osobnost.....	4
1.2 Lidská sexuální interakce.....	7
2. Sexuální deviace	9
2.1 Definice sexuální deviace	9
2.2 Etiologie sexuálních deviací	10
2.3 Rozdělení sexuálních deviací.....	10
2.4 Charakteristika jedinců se sexuální deviací	17
3. Léčebné programy, sexuální delikvence	20
3.1 Recidiva pachatelů sexuálních deliktů.....	21
3.2 Sexuální delikvence	21
4. Výkon trestu odnětí svobody u sexuálních deviantů	26
4.1 Organizační členění Vězeňské služby ČR	26
4.2 Zásady vnitřní diferenciacce	30
4.3 Programy zacházení odsouzených ve výkonu trestu	33
4.4 Specializované oddělení pro sexuální devianty ve věznici Kuřim	35
Závěr	42
Resumé	43
Anotace.....	44
Literatura.....	45

Úvod

Naše společnost se potýká s různými problémy. Tyto potíže jsou v oblasti politické, ekologické i ekonomické. Bojujeme také se stále rostoucí kriminalitou a pácháním trestné činnosti pachatelů, jejichž věk se stále snižuje pod hranici věku dospělosti.

Lidské sexuální chování vždy zaměstnávalo mysl člověka. Předmětem vědeckého zájmu se však stala až koncem 19. století, což patrně souvisí s tím, že tato oblast lidského života vždy podléhala v historii lidstva důsledné kontrole a normativnímu omezení. Snad každá společnost má vypracovaný systém postojů a pravidel ohledně přístupu k sexuálnímu chování a sexuálnímu soužití svých členů.

Nyní je problematika týkající se lidského sexuálního chování k sexuálním menšinám i k sexualitě v běžném životě stále aktuální. Jsme konfrontováni s ohromným množstvím informací na téma sexuální výchova a jsme nuceni zaujímat k nim stanoviska.

V roce 1998 jsem nastoupil k Vězeňské službě České republiky ve věznici v Kuřimi. Začal jsem se denně stýkat s jedinci, kteří svým jednáním ohrozili bezpečnost naší společnosti a jejích občanů. Ve věznici pracuji jako dozorce na ubytovně odsouzených a mám tak příležitost sledovat jejich činnost ve dne i v noci. Postupem času jsem vypožoroval jak odsouzení přijímají trest, jak reagují v určitých situacích, či jak vycházejí s personálem věznice.

To vše mě tedy vedlo k tomu, že jsem si téma bakalářské práce zvolil právě z takového prostředí, o kterém mohu z vlastní zkušenosti mluvit. Domnívám se, že věnování problematice sexuálních trestných činů je velmi důležité už proto, že u těchto činů takřka vždy dochází i k psychické a fyzické újmě oběti, která se s ní nemusí vyrovnat po celý zbytek života.

Ve své práci bych chtěl vysvětlit, co ještě společnost považuje za normu v sexuálním chování a co už nutně musíme nazývat sexuální deviací. Pokusím se vyjmenovat faktory, které mohou jedince ovlivnit natolik, že spáchá sexuální trestný čin.

Zaměřím se jak na výkon trestu sexuálních deviantů, tak na jejich léčbu přímo ve výkonu trestu odnětí svobody, jaké jsou u těchto odsouzených možnosti ve vzdělávání, v zájmové činnosti a zda mají vytvořeny pracovní podmínky.

Cílem mé práce je specifikovat pohled na otázku, zda nejsou sexuální devianti ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Kuřim vystaveni možným konfliktním situacím s ostatními vězněnými osobami.

Upřesním také rozdíly mezi výkonem trestu odnětí svobody ve specializovaném oddělení pro sexuální devianty a výkonem trestu na odděleních ostatních.

1. Normalita sexuálního chování

Zdá se, že určit přesnou normu sexuálního chování je velmi obtížné, a ani se zatím všem odborníkům pracujícím v této problematice nepodařilo přesně stanovit definici, která by s naprostou jasností platila.

Biologická norma - zde bývá předpoklad, že normální je jen takové sexuální chování, které alespoň potenciaálně vede k reprodukci. Tato norma je ovšem spíše argumentem, který je zaměřen proti homosexualitě.

Statistická norma - její platnost je omezená. Podle této normy je normální chování či jev s nejvyšším výskytem. Zde si ovšem můžeme položit otázku, odkdy se stávají jednotlivé formy sexuálního chování či určitého jevu „nenormálními.“ Jako normalitu v tomto pojetí chápeme průměrnost, běžnost a „normální“ je člověk, který tomuto průměru odpovídá a za „nenormální“ se považuje jev s četností výskytu pod pětiprocentní hranici. (Weiss, 2002).

Kulturní norma - sexuálního delikventa lze podle této normy definovat jako jedince, který ve svém chování překročuje normy sexuální morálky dané společnosti, které jsou ve svém minimu kodifikované zákonem (Gebhard, 1978). Tyto sexuální normy, tedy určení chování, jež je v daném kulturním a společenském kontextu považováno za normální, se neustále vyvíjí.

Na základě tohoto stručného přehledu je zřejmá skutečnost, že jakýkoli jednostranný pohled má v této oblasti vždy jen relativní platnost. Můžeme však konstatovat, že existují formy sexuálního chování, jež vybočují i z těch nejdříveji definovaných hranic normality. Je to například chování jedince spojené se zvýšenou agresí, potřebou poškodit nebo dokonce usmrtit objekt svého zájmu. O normalitě sexuálního chování v našem kulturně-historickém okruhu je zřejmý požadavek adekvátní věkové zralosti sexuálních partnerů a naopak nepřijatelnosti sexuálních aktivit dospělých s prepubertálními dětmi.

Na základě uvedeného tedy můžeme konstatovat, že ze sexuologického hlediska se za normální považuje takové konsenzuální sexuální aktivity, které se odehrávají mezi dostatečně zralými, pokrevně v přímé linii nespřízněnými partnery, a jež nevedou k jejich psychickému, anebo fyzickému poškození. Je však důležité neopomenout, že

všechny tyto údaje se týkají jen vnějších, pozorovatelných charakteristik, tedy chování, které je považováno za normální či deviantní. Vnější projevy mnohdy nemusí zákonitě vypovídat zcela nic o vnitřních potřebách, v takovémto případě o sexuálních preferencích dotyčné osoby. Deviantní sexuální chování ještě nemusí nutně signalizovat přítomnost deviace a normální chování ještě není dostačujícím důkazem sexuální normality. (Weiss,2002).

1.1 Faktory ovlivňující osobnost

Podstatnými faktory, které určují sexuální motivaci jsou pravděpodobně **faktory biologické**, i když jejich charakter a mechanismy působení zatím nebyly plně objasněny. Existují zde určité známky biologické predispozice (abnormální elektroencefalografické nálezy a některé zobrazovací metody svědčí pro větší množství abnormit v temporálním laloku, abnormální hormonální hladiny), které se snad manifestují jako psychické faktory. (Smolík,1996).

Každého jedince však během svého života ovlivňují další věci. Již v perinatálním období je plod ohrožován chováním a způsobem života matky. K dalšímu poškození může dojít v období perinatálním (komplikované, zdlouhavé porody atd.). Samozřejmě hned po narození se každý jedinec začne setkávat se situacemi, které nadále formují jeho celkový vývoj. Důležitými faktory ve vývoji a ovlivňování jedince je samozřejmě nejprve rodinná instituce, později škola, vrstevnické party, média, ale můžeme sem zařadit také instituce nápravné, jejichž úkolem je uvést chování jedince na pravou míru a tím mu pomoci v jeho resocializaci.

Dítě se rodí do světa lidí, věcí a do určité kultury, které si samo nevybralo. V soužití s lidmi se dítě naučí mluvit, myslet a chovat se jako člověk. Pochopitelně největší vliv na dítě má zpravidla matka, otec a další nejbližší lidé v **rodině**. Právě chování a citové projevy členů rodiny jsou pro dítě příkladem, z nichž bude vycházet po celý život. Negativní zkušenosti ho však mohou natrvalo poznamenat, a vždy záleží na hloubce těchto zážitků, jak se s nimi v dospělosti mladý člověk vyrovná. Proto je kvalitní rodinné zázemí a příjemné rodinné prostředí důležité pro fyzický, ale především také pro psychický rozvoj dítěte. Na základě toho se také vyvíjí a formuje vztah jednotlivce ke společnosti.

Můžeme tedy konstatovat, že pokud jsou vztahy v rodině dobré a mají-li opravdu své dítě rodiče rádi, věnují-li mu patřičnou péči, měl by z dítěte vyrůst psychicky a morálně zdravý jedinec (Matějček, 1994). Ale zřejmě i zde platí, že výjimky potvrzují pravidla, jelikož pokud i toto rodiče splní, není vždy naprosto jisté, že se u dítěte v průběhu jeho života nezačne projevovat právě třeba některá ze sexuálních deviací, či některá z jejich příznaků. A to vše lze samozřejmě tvrdit i obráceně. Pokud například otec dítěte vykazuje známky agresivního chování, či se snad dopouští sexuálních deliktů, nemusí se dítě později také tak projevovat.

Velmi důležitá instituce, se kterou se dítě brzy dostává do styku, je **škola**. S nástupem do školy dítě ztrácí své výlučné postavení, které získalo v rodině. Musí se také rychle přizpůsobit novému životnímu rytmu a jsou na něho kladeny zcela nové požadavky a povinnosti. Novou autoritou se pro dítě stává učitel, dochází k bližšímu styku se svými vrstevníky. V prvních letech školní docházky navazuje dítě pocit vlastní hodnoty podle toho, jak je hodnoceno ze strany učitele v jednotlivých předmětech a chování. Později se také opírá o to, jak je hodnoceno a přijímáno spolužáky.

Po určité době se ve škole začíná vytvářet tzv. subkultura vyznačující se zvláštním jazykem, rituály a zvyklostmi, na něž jsou učitelé více či méně napojeni. Ve třídách se dále vytvářejí i podskupiny, které jsou motivovány společnými zájmy a činnostmi. Je přirozené, že tyto skupiny se člení dle pohlaví žáků, známe tedy subkultury dívek a subkultury chlapců. Některé takto vzniklé podskupiny mohou být zárodkem asociálních part.

Velmi důležitá je zde osobní angažovanost i empatie plynoucí z postavení učitele, který v těchto letech má dbát také o to, zda v jeho třídě nebudou a neroste agresivní chování od konkrétních dětí. Učitelův nezájem, nevšímavost, zřetelné preferování a zatracování některých dětí tomu jen napomáhá. Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům označí takového jedince, který v nějakém ohledu nedostačuje a jehož se pak ostatní děti cítí být oprávněny beztrestně napadat. Je tedy více než důležité, aby učitel uměl správně komunikovat se žáky, aby dokázal zvládat jejich neklid, možný nezájem, aby rozvinul jejich sebehodnocení a upevňoval vztah mezi nimi navzájem a svou osobou.

Ať už se působení na žáky více či méně daří, dá se konstatovat, že škola ve spolupráci s rodinou působí záměrně na jedince a snaží se z něj vychovat plnohodnotného člověka pro společnost. (Matoušek, Kroftová 1998).

Zdá se, že pravým opakem záměrného působení na hodnotový žebříček jsou **média**. Ta nás doprovází denně naším životem. Budeme zřejmě blízko pravdy, když si dovolíme tvrdit, že z médií na nás nejvíce působí televize, neboť ta nám předkládá množství informací nejen formou dokumentárních a publicistických pořadů, ale i filmovou produkcí. I když nebyla výzkumně prokázána přímá souvislost mezi sledováním násilných scén ve filmové produkci a vlastním násilným chováním, učitelé konstatují vzrůst napodobování rvaček z kreslených seriálů mezi dětmi. (Mühlpachz,2001).

Jistě také není správné, že čas, který lidé věnují sledováním televize, je v průměru delší než všechny jiné mimoškolní nebo mimopracovní činnosti, jimiž se děti a dospívající v naší kultuře věnují. V současnosti je náš trh zaplaven akčními filmy distribuovanými ze zahraničí a vyhledávané mládeží. Tento trend má vzestupný charakter. Rovněž publicistické a zpravodajské pořady přinášejí mnoho násilí a brutality na naše obrazovky. (Matoušek, Kroftová 1998). Je alarmující, že mnohdy se z hrdinů filmů stávají zločinci a bohužel to svědčí o kultuře národa, když se tito zločinci stávají jakýmsi hrdiny i ve zpravodajských pořadech. O tom svědčí snad až nemístná popularizace odsouzeného vraha Jiřího Kajínka, nebo zfilmovaný příběh slavných tzv. „orlických vrahů.“ V poslední době se stává téměř pravidlem, že zprávy, které mají informovat o dění u nás a v zahraničí dávají na začátek relací největší senzace, které zpravidla ještě doplňují katastrofickými komentáři a obrázky.

Můžeme se tedy snad oprávněně domnívat, že filmové a zpravodajské násilí sledované v dětství a časném dospívání nám zvyšuje násilnou kriminalitu. Neobyčejný rozmach erotických časopisů, snadná dostupnost erotiky do televize a celkově pornoprůmysl může mít také negativní vliv na formování psychiky mladého člověka. (Matějček,1994). Zde si ovšem můžeme položit otázku, zda tento stav nejde, jak se říká „s dobou“. Imaginativní svět falešných hodnot se tak stává náhražkou mnohdy překonávajícím každodenní šed' života mnohých lidí. Na cestě hledání silných zážitků lidé zpravidla od produktů masové kultury očekávají spíše zajímavý děj než životní pravdy.(Sekot,2002).

Dalším velkým problémem, který ovlivňuje vývoj mladého jedince jsou vrstevnické skupiny - **party**. I zde se dá tvrdit, že se jedná o nezáměrné působení na jedince a s největší pravděpodobností je to působení negativní. Vrstevnické skupiny dneška totiž zahrnují určitá specifika vyjadřující postoje ke škole, alkoholu, drogám,

erotice apod. Patří sem rovněž určitý způsob vyjadřování, způsob oblékání, druh hudby, trávení volného času i například způsob chování k opačnému pohlaví.

Je pravděpodobné, že u dětí frustrovaných s nízkou podporou rodiny, bude potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou jistě silnější nežli u dětí s dobrým rodinným zázemím. To se pro tyto děti může stát velkou motivací a jsou ochotny pro přijetí do takové party či skupiny udělat téměř vše. Často bývá podmínkou pro vstup do určité delikventní skupiny spáchání nějakého trestného činu, nejčastěji krádeže, méně často dokonce násilný trestný čin. Velký vliv v takovýchto partách a uskupení má pochopitelně vůdce, který je si své moci vědom a může toho patřičně zneužívat. Patrně největším problémem je zde to, že tzv. "party" osloví mladého člověka ve velmi zranitelném a citlivém věku, tedy v období prepuberty a puberty, kdy není důsledky svých činů někdy schopen objektivně posoudit. Sexuálně agresivní chování mladistvých vyplývá zejména z toho, že příchodem puberty se pohlavní touha stává imperativní a zintenzivňuje se citlivost na psychosexuální stimuly, přičemž tato agresivita často spočívá v překotném přístupu k objektu ženského pohlaví. (Konrád, 1996, s.81)

V lidském životě se můžeme tedy setkat se spoustou faktorů, které nám ovlivňují vývin jedince, ale úplně se asi nedají přesně vyjmenovat ty faktory, které by se zcela jasnou platností vždy platily, a vždy způsobovaly u jedince sexuální deviace, či deviantní chování.

1.2 Lidská sexuální interakce

Lidské chování spojené se sexualitou, orientované většinou heterosexuálně lze rozdělit do čtyř fází:

- a) alokace vhodného partnera, kde hlavní roli hraje *zrak*
- b) *pretaktilní interakce* (nonverbální projevy zájmu, oslovení, ap.)
- c) *taktilní interakce*
- d) *uskutečnění genitálního spojení*

Tyto fáze jsou nazývány dvořením a slouží k sexuální synchronizaci partnerů, k jejich společnému vyladění a k zavržení procesu dvoření genitálním spojením. Samotné interakci předchází snaha upoutat a zviditelnit se pro potenciálního partnera, učinit se co nejlákavějším a vhodným pro zahájení interakce zdůrazněním psychické i

somatické příslušnosti k danému pohlaví. Narušení normálního průběhu lidské sexuální interakce se projevuje jako sexuální chování společensky nežádoucí nebo dokonce nepřijatelné. Naopak při normálním průběhu lidské sexuální interakce jde o rozvinutí jednotlivých fází a o plynulý přechod probíhající fáze do následující.

Rozdíly, které existují v sexuálním chování mužů a žen mají svůj původ jednak v pohlavní morfologii, jednak vycházejí ze socio-kulturního kontextu. Žena se svým biologickým předurčením k produkci potomstva je přirozeně pužena k tomu, aby byla v sexuálních vztazích opatrnější a prozíravější. Každý sexuální kontakt pro ni znamená riziko početí. Své sexuální partnery volí tedy s ohledem na kvalitu jejich genetického potenciálu a možnostem postarat se o budoucí potomstvo. Pro muže je však z fylogenetického hlediska výhodné usilovat o co největší počet sexuálních partnerek, protože tím zvyšují pravděpodobnost zachování svých genů v budoucích generacích. Možná právě zde můžeme hledat kořeny tradičně větší míry agresivity a iniciativy mužů v navazování sexuálních kontaktů. Ženě je spíše připisována role submisivní, vyčkávací, muž je „dobyvatel.“ Takovýto postoj k mužské sexualitě se ale může rozvinout do extrémní formy v podobě oslavy sexuálního násilí vycházející z mýtu, že ženě obecně imponuje agresivnější přístup muže. (Hynie, 1980).

2. Sexuální deviace

V literatuře se lze setkat s označením anomalie, perverze, deviace, aberace, úchylka. V podstatě všechny označují totéž s menším či větším pejorativním nádechem. Výraz deviace, anomálie, aberace naznačuje, že jde o odchylku od běžné sexuální normy. To někteří autoři v situaci, kdy ještě není striktně definovaná sexuální norma jak z hlediska sociálního, tak z hlediska biologického, považují za poněkud riskantní.

Angloamerická odborná literatura používá výraz parafilie a toto označení se zdá být vhodnější. Ani zde se však nevyhneme naznačení něčeho zcestného. Výraz pochází z řečtiny a připouští výklad „zcestně milovati.“ V psychoanalytické literatuře je potom užíván pojem perverse, který je již v podvědomí širší populace brán jako jasně hanlivý výraz. Autoři Kolárský, Netík, Weiss mluví o sexuální deviaci také jako o mimořádnosti, výjimečnosti.

2.1 Definice sexuální deviace

Definice sexuální deviace bývá nejčastěji odvozována od sexuální společenské normy. Mezinárodní klasifikace nemocí označuje deviace jako parafilie a jako diagnostická kritéria uvádí: „Jedinec opakovaně prožívá intenzivní sexuální touhy a fantazie týkající se neobvyklých objektů nebo aktivit. Jedinec buď touhám vyhoví, nebo je jimi citelně obtěžován. Preference je přítomna nejméně 6 měsíců.“ (34).

(Vondráček, 1986) naopak charakterizuje, co deviací není. Pokud dva dospělí lidé, různého pohlaví, nikoliv blíže pokrevně příbuzní, se vzájemným souhlasem provozují jakoukoliv milostnou hru, která nevede k tělesnému poškození ani veřejnému pohoršení za účelem pohlavního ukojení, nejsou ve stavu pohlavní deviace (aberrace). (Zvěřina, 1982) říká, že sexuální deviace považujeme za kvalitativní odchylku struktury sexuálního motivačního systému. (Student, 1989) zase říká, co je úchylkou- scestné zaměření pohlavní aktivity vedoucí k preferování nevhodných sexuálních objektů nebo způsobů ukájení, které odporuje mravním a estetickým normám a zájmům společnosti a někdy přímo ohrožuje jiné osoby.

Obecně přijatá a vyčerpávající definice sexuální deviace zatím neexistuje.

2.2 Etiologie sexuálních deviací

Etiologie sexuálních deviací je bohužel dosud nevyjasněnou záležitostí. Nevíme, jak se stane, že někteří jedinci jsou ve svých sexuálních preferencích a projevech tolik odlišní od většiny ostatních lidí. Někteří autoři předpokládají, že kořeny sexuálních deviací je nutné hledat na úrovni neurohormonálních a jiní autoři pokládají za rozhodující determinanty sociální a poukazují přitom na podstatný význam učení a podmiňování.

2.3 Rozdělení sexuálních deviací

V zásadě rozeznáváme sexuální deviace dvojího druhu - deviace v aktivitě (dle psychoanalytické terminologie perverze, podle Freuda poruchy dvoření) a deviace v objektu (v psychoanalytických koncepcích inverze, podle Freuda parafilní cílové preference). Kromě těchto základních pak rozeznáváme deviace kombinované či polymorfní, u nichž se vyskytuje současně více druhů deviantních preferencí (Weiss, 2002).

1. Deviace v aktivitě

Deviace v aktivitě jsou charakterizovány jako poruchy ve způsobu dosahování sexuálního vzrušení a uspokojení. Můžeme zde tedy zařadit:

- **Exibicionismus** - vzrušení je dosahováno odhalováním genitálu před neznámými ženami či dívkami. Exibicionisté se při výběru objektu své exhibice vyhýbají svým vlastním sexuálními partnerkám a současně se při exhibici vyhýbají i vstřícné erotické komunikaci oběti (Kolářský a Madlafousek, 1980). Toto odhalení je také někdy spojeno s erekcí a masturbací. Exibicionismus patří k nejčastěji se vyskytujícím sexuálním deviacím. Je silně nutkavého charakteru, a má proto i vysokou specifickou recidivitu. Jedná se o aktivitu nekontaktní. Osobnost expozéra bývá charakterizována jako neurotická, depresivní, osobnostně rigidní. Bývají to lidé převážně ostýchaví, přecitlivělí a zranitelní, anebo naopak impulsivní, egocentričtí, s možnými sklony k agresivitě. Výraznější psychopatologie se u nich většinou nevyskytuje. Ze všech deviantů se zdají expozéři genitálu nejlépe sociálně i pracovně adaptovaní. Mají tu výhodu, že apelují normální sexuální chování ženy, což jistě přispívá k jejich relativně spokojenému partnerskému a heterosexuálnímu soužití.

Často bývají ženatí, přičemž kvalitní partnerský vztah objektivně snižuje riziko recidivy. Tomuto faktu také nasvědčuje, že nejohroženější recidivou jsou svobodní, nebo muži těsně před a po svatbě, i když pravidelný sexuální styk neredukuje potřebu exhibice. Podle Zvěřiny je pro expozéry genitálu typické, že většinu svých expozic uskuteční do 35 let, po 40 jsou takové projevy velmi vzácné. Toto zřejmě souvisí s poklesem hladiny androgenů s následným snížením pohlavního pudu ve stáří.

- **Voyerismus** - vzrušení je u této deviace dosahováno sledováním intimního počínání nic netušících anonymních objektů (mazlení, onanování, koitus), ale i svlékání, koupání, močení, defekace. K voyerismu řadíme i triolismus, nabízení vlastní partnerky při koitu s jiným mužem (u této deviace se předpokládají i prvky masochismu). Někdy deviant dosáhne orgasmu pouhým sledováním, ale většinou při pozorování též masturbuje. Jeho společenská nebezpečnost je relativně nízká. Pro tuto deviaci je typický věk do 35 let, později se vyskytuje pouze ojediněle. Voyerista zpravidla nenavazuje žádný kontakt. (Hynie), rozlišuje voyerismus perverzní, neurotický - takový člověk má strach z reality, proto raději jen pozoruje a zároveň si tak obstarává materiál pro denní snění. Dále rozlišuje voyerismus dospělých, který není patologický, ale je naopak součástí heterosexuálního vývoje některých jedinců. Voyerismus se také může vyskytovat s prvky fetišismu, sadismu, exhibicionismu či masochismu. Nejčastějším vysvětlením pro voyeristické chování je předpoklad, že jde o sexuální stimulaci bez hrozby sexuálního kontaktu či odmítnutí (Bancroft, 1989).

- **Frotérismus** - zde je vzrušení dosahováno třením se o anonymní, neznámé ženské objekty v tlačenicích (ve frontách, v tramvajích ap.). Muži trpící touto poruchou předstírají, že se těla ženy dotýkají náhodou a neúmyslně, nicméně tato činnost jim přináší vzrušení a nezřídka končí ejakulací. Do střetu se zákonem se však dostávají poměrně zřídka, protože většina žen nerada riskuje veřejnou scénu upozorněním na chování pachatele.

- **Tušerství** - takovýto člověk dosahuje vzrušení doteky intimních míst anonymních ženských objektů. Tento deviant obvykle jakoby náhodou sáhne v dopravním prostředku, v parku na ňadro, hýždě nebo genitál kolemjdoucí neznámé ženy. Někdy k těmto ženám přistupuje zezadu. Stává se, že frotérské a tušérské chování se vyskytuje současně u jednoho devianta. Obě tyto aktivity už řadíme ke kontaktnímu deviantnímu chování, kde pachatel svým počínáním narušuje ne už pouze psychické, ale

i fyzické teritorium svých eroticky nevytlačených objektů bez jejich souhlasu. Můžeme je proto hodnotit a hodnotíme jako mírnější formu přímé sexuální agrese.

- **Patologická sexuální agresivita** - v literatuře nebývá patologická sexuální agresivita dosud jednoznačně vymezena ani přesně rozlišena od sadismu. V podstatě platí, že u patologické sexuální agresivity je násilí používáno do té míry, aby byl účinně překonán odpor oběti. Primárním cílem není ženě ublížit, ale vykonat soulož proti její vůli. Tito devianti útočí náhle a prudce na převapenou, neznámou a eroticky nevytlačenou oběť. Nesnaží se pokoušet o komunikaci a ani nepřipouští žádnou případnou kooperaci přepadené ženy. Zpravidla svou oběť osahávají, následně povalí, což je někdy dostatečně uspokojí, často dojde ke znásilnění. Tento postup Zvěřina označuje jako tzv. lovecké chování.

Patologičtí sexuální agresori se obvykle poprvé projeví okolo věku 20 let, někdy ještě dříve, případnou trestnou činnost páchají asi do 35 let. Po čtyřicítce jejich nebezpečnost klesá. Jsou považováni za jednu z nejrizikovějších skupin sexuálních deviantů a to jak z hlediska recidivy, tak i častosti výskytu. U patologické sexuální agresivity bývá typické, že je často facilitována požitím alkoholu či omamných látek. Literární zdroje, které se úzce zabývají patologickými sexuálními agresory upozorňují na jejich sociální a emoční maladaptaci.

Co se týče partnerských vztahů, vykazují snad nejhorší adaptaci ze všech sexuálních deviantů. Z psychopatologického hlediska vykazují často explozivní, agresivní a antisociální psychopatické rysy osobnosti. Ojedinělá u nich není ani diagnóza poruchy osobnosti, případně s lehkým mozkovým defektem. Zvěřina a Pondělíčková ještě rozlišují dva typy agresorů, a to právě sadisty (s evidentní preferencí sadistických témat) a patologické sexuální agresory, tedy jedince, kteří při deliktu nesměřují ke koitu, nebo ty, kteří jsou vysoce specificky repetitivní (tedy se sklonek k opakování sexuálního násilí stejného charakteru). Toto je pravděpodobně nejcharakterističtější rysem deviantních pachatelů sexuálních agresí.

- **Sadismus a masochismus** – u sadismu je vzrušení dosahováno dominancí, totální kontrolou objektu. Sadista je vzrušován fyzickým a psychickým utrpením oběti a pocitem že oběť je plně v jeho moci. Naopak u masochismu je vzrušování dosahováno pomocí plného odevzdání se partnerovi ponížením či utrpením, bolestí. Sadismus a masochismus se často vyskytují společně, mluvíme pak o sadomasochismu (v některých

případech se může jedinec chovat masochisticky, jindy sadisticky, nebo také může tyto role měnit i během jednoho styku).

U sadismu tedy není cílem oběť zničit, ale totálně ji kontrolovat. Použití násilí nemusí být ani fyzické, stejně kruté a zničující mohou být následky týrání psychické povahy. Sadismus se týká především mužů. Jeho projevy lze většinou u devianta vystopovat už v dětství v podobě týrání zvířat, ve fantaziích, v předčasném a agresivním sexuálním zájmu. Později se potom může projevovat ve formě atypických expozic genitálu či ve znásilněních. Míra násilí bývá daleko větší, než je nutné k překonání odporu oběti, vrcholem může být i vražda oběti. Při těchto trestných činech není primárním cílem pohlavní styk, ale pocit absolutní kontroly objektu.

Sadismus lze rozlišit podle sexuální orientace devianta na heterosexuální, homosexuální a bisexuální. Podle zaměření potom sadismus pedofilní, gerontofilní, zoofilní. Hynie mluví o sadismu naivním (dotyčný si myslí, že agresivní projevy do erotiky patří), neurotickém (tyranizování partnera a jeho úzkostná odezva posilují nízké sebevědomí neurotika), perverzním (úzkost oběti násilníka sexuálně vzrušuje), a latentním, normálně psychosexuálně adaptovaný člověk se při setkání s „vhodným“ stimulem - např. bezmocná oběť - zachová sadisticky, dojde k tomu na základě dispozice, kterou má, ale která se dosud neprojevila. Jedna ze zvláštních forem sadismu je také pseudopedagogický sadismus, který se vyskytuje také u žen. Je zaměřen na děti a dospívající, důraz klade na poslušnost a disciplínu. Intenzita násilí může být různá – od náznaků až po fyzické či psychické trýznění, je však důležitým zdrojem erotické stimulace objektu. Pro tento druh sadismu je vhodnou oblastí výchova dětí (ať už v rodině či institucionálně) a partnerské vztahy.

Agresivního sadistu neuspokojuje poslušnost, odpor ho spíše vzrušuje. Často postupuje vždy stejně, podle předem vymyšleného scénáře. K sexuálním sadistům můžeme řadit i žiletkáře a saliromany. (Zvěřina). Sadistické jednání má obvykle pro devianta důležitý význam a mívá nutkavý charakter. U sadistů se často setkáváme s poruchou osobnosti. K dalším deviacím v aktivitě patří ještě např. telefonní skatofilie - tedy anonymní telefonáty s erotickým obsahem, uretrální manipulace - zde se jedná o dráždění močové trubice, klysmafilie - vaginální nebo anální stimulace přijímání klystýru, erotografomanie - psaní dopisů, které mají erotický charakter a obsah atd.

2. Deviace v objektu

Jako deviace v objektu označujeme kvalitativní poruchy sexuální motivace charakterizované neadekvátním zaměřením erotické touhy, to znamená, na jaký objekt je orientována sexuální apotence. Jednotlivé důležité druhy deviací v objektu:

- **Pedofilie** - u této deviace jde o erotické zaměření na objekty v prepubertálním věku (tedy na chlapce a dívky bez znaku dospívání). Nejčastěji je toto zaměření ve věkových kategoriích 5-12 let. Pedofilie může být jak heterosexuální, tak homosexuální a bisexuální.

Heterosexuální pedofilové se vyskytují nejčastěji. Apelují dívky věku 6-12 let a většinou u nich můžeme nalézt citovou vazbu k objektu. Násilí používají méně než ostatní skupiny. Homosexuální pedofilové se zaměřují na chlapce 12-15 let staré, jejich jednání bývá agresivnější a zpravidla vyhledávají děti neznámé. U tohoto druhu pedofilie je recidiva častější než u ostatních. Bisexuální pedofilové jsou zaměřeni v porovnání s předchozími dvěma na děti nejmladší a jejich výskyt je nejmenší. Je velmi zajímavé, že ačkoli pedofilové preferují i ve svých fantaziích děti, jak ukázala vyšetření, většina jich je schopna i erotické reakce na objekty v dospělém věku. Pedofilové bývají přitahováni dětmi nejen fyzicky, ale také obdivují jejich chování a jednání, děti si často idealizují.

Pedofilové se ještě někdy dělí na :

- *Fixovaného pedofila*, který je vývojově ustrnulý, nejeví vůbec žádný zájem vůči dospělým jedincům a dítě tedy zůstává jeho jedinným, primárním objektem.
- *Regredovaného pedofila*, který již má sexuální zkušenosti, či dokonce vztah s dospělým, ale po vzniklé frustraci touto interakcí se vrací k zájmu o dítě.

„Praví“, vyhrazení pedofilové v podstatě pro život ani zdraví dítěte nebezpeční nejsou, ale ohrožují spíše jeho normální psychosexuální vývoj. Při pohlavním zneužití obvykle ani nepoužívají násilí, zřídka dochází ke koitu, daleko častější je manuální či orální kontakt s genitálem. Dojde-li k vaginálnímu či análnímu styku, je na místě uvažovat o patologické sexuální agresivitě, sadismu či zneužití nedevariantním pachatelem. Heterosexuální pedofilové bývají schopni soužití s heterosexuální partnerkou, poměrně často také bývají ženatí. Naproti tomu homosexuálně zaměřeni pedofilové jsou ve většině případů bez partnera a svobodní. Pedofilii je třeba odlišit

od infantofilie (starší osoba je přitahována dítětem v batolecím věku), efebofilii a hebefilii (tyto objekty již mohou vykazovat sekundární pohlavní znaky).

U pedofilie jde o celoživotní zaměření a společenská nebezpečnost pedofila neklesá jako u některých jiných deviací mezi 35 a 40 rokem. V podstatě tedy platí, že recidiva může nastat kdykoliv od okamžiku prvního projevu pedofilie až do pozdního věku. Co se týče inteligence, pedofilové se neliší od ostatní populace, pracovní adaptace bývá uspokojivá. V osobnostních charakteristikách bývají popisováni jako úzkostní, submisivní, s nižším sebevědomím, citlivostí vůči negativnímu hodnocení a silnou potřebou souhlasu. Z oblasti psychopatologie se jich týkají především poruchy osobnosti, psychózy a mentální defekty se vyskytují jen výjimečně.

- **Transvestitismus** - vzrušení je u této deviace dosahováno převlékáním se do šatů opačného pohlaví. Pocit příslušnosti k vlastnímu pohlaví přitom nebývá podstatně narušen, muž se i přes dámské oblečení, vystupování a chování cítí i nadále mužem, obvykle působí i maskulivním dojmem.

- **Transsexualismus** - je třeba od transvestitismu zásadně odlišit. U transsexuálů dochází k plnému rozpojení biologického a psychologického pohlaví.

- **Fetišismus** - jedná se o erotické zaměření na neživé předměty nebo na části těla (v tomhle případě mluvíme o parcialistickém zaměření - parcialismu), které zastupují normální sexuální objekty. Existují i další deviace v objektu, které bychom také mohli zařadit i pod souhrnný pojem fetišismus, jejich odlišnost tkví pouze ve specifičnosti či nezvyklosti objektů - jsou to zvířata, moč, výkaly ap. Pro tyto fetiše se však již ustálil název. Jsou to:

- **Zoofilie** - charakteristika deviace spočívá v preferenci zvířat jako sexuálních objektů. Jako o deviaci můžeme mluvit tehdy, jestliže jedinec preferuje sexuální kontakty se zvířaty i v případě, kdy adekvátní lidský sexuální partner je dostupný.

Je známa i zvláštní forma či varianta zoofilů, kde je sexuální zájem soustředěn na malé živočichy, jako jsou šneci, žáby, brouci atd., kteří jsou přikládáni na tělo, obvykle kolem genitálií. Toto deviantní chování nazýváme formikofilie.

- **Nekrofilie** - u této deviace je preference deviantů rozličná od prosté touhy být v přítomnosti mrtvého těla, devianta fascinuje vše kolem pohřbů a mrtvol až po aktivity zahrnující líbání, objímání, cunnilingus i vaginální či anální soulož s mrtvým tělem.

Nekrofilové si také mohou záměrně vybírat taková povolání, jež by jim pomáhala naplňovat potřeby výše jmenované.

- **Pyrofilie** - zde se jedná o sexuální vzrušení vyvolané ohněm, přičemž je nezdědka spojeno i se zakládáním požárů. Ovšem výskyt pyrofilie ve smyslu deviace je poměrně řídký, zdaleka ne každé založení požáru má sexuální motivaci. U pyrofilů je často zjišťován i úzký profesionální vztah k samotnému ohni, stává se, že tito lidé pracují jako dobrovolní hasiči, či přímo hasiči z povolání.

- **Gerontofilie** - preference partnerů se znaky involuce, obvykle ve věku rodičů či prarodičů devianta.

Z dalších možných deviací v objektu bych se ještě zmínil o statuofilii, což je erotický zájem o sochy, somnofilie, zde dotyčného vzrušuje spící partner, myzofilii, zaměření je kladeno na nečistotu - prostředky menstruační hygieny. U urofilie a koprofilie je sexuální vzrušení vyvoláno močí či výkaly a manipulací s nimi. Tohoto devianta může také vzrušovat být pokálen či pomočen partnerem. Akromotofilie je zaměření na partnery s chybějícími či amputovanými končetinami nebo na protézy amputovaných končetin. Objektem deviantního erotického zájmu se však mohou stát mnohé další předměty nebo činnosti.

3. Sexuální deviace kombinované a polymorfní

Kromě vyhraněných sexuálních deviací v aktivitě nebo v objektu se také můžeme setkat i s kombinací několika deviantních preferencí vyskytujících se současně (fetišistický sadomasochismus, pedofilní fetišismus, pedofilní sadismus ap.) Tyto případy nazýváme kombinované sexuální deviace. Pokud však u jedince pozorujeme velmi mnohotvárné deviantní aktivity, hovoříme o deviaci polymorfní. Polymorfní deviant bývá také velice často zároveň i těžce psychopatickou osobností. Proto vznikají pochybnosti o tom, zda tato mnohotvárnost a neobvyklost jeho sexuality skutečně pramení jen z deviantní motivace, nebo jestli spíše nejde o projev obecné bizarnosti osobnosti takového člověka. (Weiss, 2002).

Na závěr kapitoly bych se ještě rád zmínil o sexuální deviaci u žen, o které se jen velmi málo obecně ví.

Sexuální deviace u žen - už z deviantologické literatury je patrné, že sexuální odchylky u žen oproti mužům jsou velmi vzácné. Zdá se spíše, jako by sexuální deviace

byly doménou mužů. O tom také svědčí, že i mezi pachateli sexuálních deliktů jsou ženy naprostou výjimkou. Pokud jsou pro podobný trestný čin vyšetřovány, je menší pravděpodobnost než v případě mužských pachatelů, že budou souzeny a odsouzeny. Přesto nepochybně také existují sexuální delikventky, i když je jich samozřejmě mnohem méně než mužů. Weiss a Eares v roce 1995 odhadovali poměr mezi muži a ženami v souborech pachatelů sexuálních deliktů na 10:1 až 20:1. Praxe dokonce svědčí o ještě podstatně vyšším poměru. (Weiss, 2002). Důležitý je také fakt, že ženě zpravidla také chybějí nejen síly fyzické, ale i psychické. Negativní roli zde může zahrát i alkohol. (R. Godtel, 1994).

Z epidemiologického hlediska je velmi obtížné stanovit nejenom výskyt sexuálních deviací u žen, ale je problematické určit i skutečný rozsah ženské sexuální delikvence. O tom, že alespoň v případech sexuálního zneužití bude ženská latentní kriminalita velmi vysoká, nebo alespoň podstatně vyšší, než je uváděno v policejních statistikách, nepřímo svědčí data z výzkumu sexuálních zkušeností obyvatelstva. Ženy jsou odpovědné až za 43-60% sexuálních zneužití uváděných studenty a za 40-45% zneužití uváděných trestanými sexuálními delikventy. (Weiss, 2002).

2.4 Charakteristika jedinců se sexuální deviací

Přesná čísla vypovídající o počtu sexuálních deviantů v populaci neznáme a zřejmě ani nikdy znát nebudeme. Tento fakt souvisí jednak s tím, že ne každý čin odlišný od sexuálních norem jeví se nám jako deviantní musí mít nutně deviantní podklad a naopak, ne každý sexuální deviant se musí deviantně projevat. Je jistě mnoho jedinců, kteří při uspokojování svých sexuálně-deviantních zájmů nikdy nepřekročí hranici zákona. Se svou sexuální odlišností se mohou vyrovnávat pomocí masturbačních fantazií. Tyto aktivity jsou tedy společensky přijatelnými, to znamená, že tento typ sexuálních deviantů je pro společnost samozřejmě nejméně nebezpečný. Bohužel většina z nich se takto kontrolovat nedokáže a potom dochází k páchání sexuálního násilí. (Vondráček, 1986).

V anamnéze sexuálních deviantů se zpravidla vyskytují některé zvláštnosti, které byly zahrnuty a jsou považovány za znaky parafilního vývoje. Jsou to:

- atypické chování v dětství

- odlišná náplň masturbačních fantasií a polučních snů (přičemž za deviantní se tyto fantazie považují tehdy, jsou-li nutné k dosažení orgasmu)
- nápadně opožděný začátek sexuálních styků
- výskyt funkčních sexuálních poruch při zahájení pohlavních styků
- nedostatek sexuální empatie
- slabá motivace k obvyklým sexuálním aktivitám
- parcialistické zaměření při hodnocení sexuálních objektů
- absence hlubších citových vztahů (Vondráček, 1986).

Zdá se, že ne všechny uvedené znaky se musí nutně vyskytovat u všech deviantů, ale v zásadě platí, že v anamnéze bývají v různé míře zastoupeny. A naopak se také může stát, že jednotlivě se mohou objevit i v anamnéze mužů nedevariantních. Co se týče osobnosti, nebyl dosud stanoven žádný obecně platný konstrukt popisující „typického“ deviantního jedince. Lze však říci, že se všeobecně většinou poukazuje na poměrně nediferencovanou emocionalitu, na nedostatky v kognitivním zpracování informací, na nízkou toleranci a menší schopnost adaptace. V oblasti rozumových schopností a inteligence se žádné velké rozdíly mezi devianty a normální populací nepředpokládají.

Partnerské vztahy jsou u sexuálních deviantů obvykle problémové, což přímo vyplývá z výše uvedených znaků. Díky svému odlišnému zaměření nenacházejí v partnerských sexuálních kontaktech dokonalé uspokojení a s tím souvisí poměrně časté funkční sexuální poruchy a menší zájem o sex. V oblasti citové zpravidla nebývají schopni poskytovat partnerce potřebné porozumění a podporu. Sexuální devianti jsou dále charakterističtí také tím, že u nich obvykle chybí náhled chorobnosti. Pro výklad svého jednání a chování mívají připraven často celý systém bagetalizací a smyšleností. Toto odmítání vlastní odlišnosti je vlastně obranou a je součástí tzv. egodystovního přístupu k deviaci. V tomto případě je deviace chápána jako něco osobnosti cizího, popíráním své deviace se jedinec chrání před pocitu vlastní viny, strachem. Poměrně výjimečně jsou někteří deviantní jedinci schopni plné akceptace faktu své odlišné sexuality. Nejvíce přístupni v tomto ohledu bývají devianti v objektu. Většina je vůči přijetí této skutečnosti rezistentní (zejména sexuální agresori si obvykle vysvětlují své deviantní jednání jako situačně podmíněné) či je schopna ho akceptovat pouze částečně, což je ale spojováno se značným rizikem. I když se navenek přizpůsobí požadavkům okolí a společnosti, ve skrytu se nepřestává svými deviantními potřebami zaobírat. Tato

rovnováha bývá velmi labilní a snadno narušitelná vnějšími jevy a situacemi, často dochází k dekompenzaci a porušení zákona. Popírání vlastní deviace je jedním z faktorů při posuzování nebezpečnosti devianta z hlediska možné recidivy.

K dalším faktorům dále můžeme řadit:

- počet dosavadních deliktů
- intelektovou úroveň devianta, přičemž snížený intelekt je známkou větší nebezpečnosti
- porucha osobnosti, psychopati jsou přitom nebezpeční kvůli své impulzivité a snížené ovládnutosti
- zneužívání alkoholu a drog
- nefungující či neexistující partnerský vztah
- věk devianta (okolo 40 roku věku deviantů ubývá, vyjma pedofilů)

Při terapii sexuálních deviantů je nutno počítat s tím, že pravděpodobnost vyléčení je malá. Neexistuje dosud terapeutická metoda zcela vylučující riziko sexuálně deviantních projevů postiženého jedince. Dokonce ani při kastraci, kde může být použito metody jak chemické, tak biologické, nelze počítat se stoprocentním účinkem. Sexuální devianty ale lze určitým způsobem „naučit“ náhledu a sociálním učením přivést k sociálně akceptovatelnému chování. Právě proto se většina terapeutických přístupů zaměřuje právě na zlepšování sociálních dovedností, získání náhledu chorobnosti a schopnosti rozeznat ve svém chování či prožívání rizikové faktory obvykle předcházející deviantním projevům.

3. Léčebné programy, sexuální delikvence

Vůbec první komplexní programy pro léčbu sexuálních delikventů byly vyvinuty v USA. Poté se začaly vytvářet i v některých zemích západní Evropy. Dodnes je však zřetelný rozdíl mezi americkým a evropským přístupem. Američtí odborníci se zaměřují především na psychologické aspekty trestného činu a léčby, a přitom téměř ignorují biologické faktory, diagnostické aspekty a farmakoterapii. Naproti tomu evropský přístup se jeví jako pragmatičtější a více medicínsky zaměřený.

Český model léčby je navíc specifický v pohledu na otázku, kdo má být vlastně léčen. V podstatě ve všech zemích, kde existuje specializovaná sexuologická léčba, nejsou rozlišováni deviantní a nedevariantní pacienti a léčí se jednoduše pachatelé sexuálních deliktů. Ale podle českého modelu terapie jsou k léčení odesíláni (dobrovolně, soudem) pacienti trpící deviací. Český model léčby je pak logicky více specializovaný, léčba je pak skutečně sexuologická a tedy zaměřena na sexuální poruchu, která je považována za hlavní příčinu nestandardního sexuálního chování pacienta. Léčba má u nás ambulantní a ústavní formu. Za ony specifika českého modelu léčby lze považovat legislativní ukotvenost v institutu ochranné sexuologické léčby a skutečnost, že tato léčba je v naprosté většině případů nařizována soudem na základě sexuologické diagnózy parafilie. Za specifickou lze též považovat i návaznost ústavní a ambulantní léčby.

V biologické terapii je u nás v současné době využívána farmakoterapie, kastrace a částečně i stereotaktické operace.

Farmakologická léčba je založena na hormonální manipulaci vybranými farmaky. Tato forma léčby je založena na pojetí sexu jako biologické potřeby a cílem intervence je redukce této potřeby. **Kastrace** (odejmutí pohlavních žláz) je chirurgický zákrok, při kterém dojde k odejmutí varlat. Kromě odejmutí varlat se provádí se stejným účinkem i operace, při níž je odstraněna pouze hormonálně aktivní tkáň, přičemž kůra varlete, která pohlavní buňky ani hormony netvoří, je ponechána i s nadvarlaty a chámovody (testikulární pulpektomie). Důsledkem kastrace je pokles hladiny testosteronu a tím i pokles sexuální apetence. Neurochirurgický zákrok na mozku představují **stereotaktické operace**, které vedou ke změně a útlumu sexuálního puzení. Stereotaktické operace však představují poměrně velké zdravotní riziko, proto se od těchto zákroků v poslední době ustupuje. (Weiss, 2002).

3.1 Recidiva pachatelů sexuálních deliktů

Recidiva pachatelů sexuálních deliktů je výrazně závislá na typu spáchaného deliktu. Pravděpodobnost recidivy se přitom zvyšuje s počtem předchozích sexuálních deliktů a frekvencí výskytu delikventních aktivit. Dále se pravděpodobnost recidivy zvyšuje přítomností organického poškození, antisociální poruchou osobnosti, vliv má také nižší věk a ohrožení jsou také ti lidé, u nichž se v dětství vyskytlo fyzické či sexuální zneužívání. Z hlediska recidivy jsou výsledky léčby u nás srovnatelné s výsledky podobně zaměřených pracovišť ve vyspělých zemích jako v USA, Německu, Velké Británii či Nizozemsku. Recidivita je u nás zjišťována u jiného souboru pacientů než v zahraničí. Naprostá většina z nich je u nás odesílána do léčby nedobrovolně, tedy na základě výroku soudu, zatímco v zahraničí je tato léčba v naprosté většině případů dobrovolná. (Zvěřina, Mellan 1984). Zvěřina a Mellan na základě rozboru charakteristik úspěšně a neúspěšně léčených pacientů zjistili jako příznivé z hlediska prognózy věk nad 30 let, fungující partnerský vztah, pravidelné pohlavní styky, první sexuální delikt v dosavadním životě, jiný než pedofilní objekt deviantních aktivit, nepřítomnost mentálního defektu a nepřítomnost abúzu alkoholu.

3.2 Sexuální delikvence

Jako sexuální delikt je tradičně chápán trestný čin, který nějak souvisí s pohlavním vzrušením pachatele nebo objektu. V České republice se v legislativě jedná především o trestné činy:

- kuplířství (§204)
- ohrožování mravnosti (§205)
- dvojí manželství, tedy bigamie (§210)
- ohrožování mravní výchovy mládeže (§217)
- ohrožování pohlavní nemocí (§226)
- znásilnění (§241)
- pohlavní zneužívání (§242)
- soulož mezi příbuznými (§245)
- obchodování se ženami (§246)

Známe však také sexuální delikty, které mohou být stíhány i podle „nesexuálních“ paragrafů, takže sexuální agrese může být kvalifikována jako:

- omezování osobní svobody (§231)
- vydírání (§235)
- ublížení na zdraví (§221-224)
- vražda (§219)
- fetišistický delikt jako krádež (§247)
- exhibice jako výtržnictví (§202)

Parafilní delikventi bývají většinou mladšího věku, mají vyšší vzdělání a inteligenci, častěji se u nich vyskytují problémy ve vztahu k rodičům a vrstevníkům, méně předmanželských sexuálních zkušeností, sexuálně začínají žít později, menší sklon k užívání alkoholu a drog. Celkově jsou tedy charakterizovány problémy v emocionální oblasti, v heterosexuální koitální adaptaci a morálními inhibicemi ve vztahu k sexuálním aktivitám. Naopak pro neparafilní jedince jsou typické především problémy v oblasti osobnostních rysů a vývojových faktorů podmiňujících celkovou sociální maladaptaci. (Weiss, 2002).

Pro sexuální praxi je velmi významné zjištění, že sexuální deviace a sexuálně delikventní chování spolu nemusejí nijak souviset. U znásilnění, které bývá nejčastějším sexuálně motivovaným deliktem, páchají většinou muži bez přítomnosti sexuální deviace. Pravděpodobně většinu sexuálních deliktů typu pohlavního zneužití páchají lidé nedevariantní. Zastoupení deviantních jedinců mezi pachatele sexuálních deliktů se podle různých autorů značně liší. Ovšem zastoupení deviantů mezi pachatele sexuálních deliktů není nikde objektivně k dispozici.

Je tedy důležité znalecky posoudit každého pachatele, u něhož vzniká podezření na sexuální motivaci kriminálního chování, protože včasná diagnostika a léčba deviantních pachatelů může být velmi významná i z preventivního hlediska. U těchto delikventů, kteří byli podrobeni nucené sexuální léčbě je recidiva menší než u těch, kteří pouze vykonali trest odnětí svobody. Proto jsou ve věznicích zřizována specializovaná oddělení pro sexuální devianty. (Weiss, 2002)

Jak už jsem se zmínil, sexuální delikvence a sexuální deviace není totéž. Většina mravnostních trestných činů je páchána nedevariantními pachateli. Jejich trestná činnost

je podmíněna situačně či vychází z poruch osobnosti nedelegantního typu. (Gödtel, 1994), rozlišuje pět typů pachatelů sexuálních deliktů a to:

1. Nekontrolovatelný, egocentrický a málo diferencovaný pachatel s tendencí k okamžitému uspokojování potřeb, vztah k ženám je většinou neosobní a nestabilní. Jejich zastoupení je asi 40%.

2. Mladiství postpubertální pachatel. Zpravidla je stydlivý a zakomplexovaný, uzavřený do sebe. Jeho sexuální touhy a představy působí v důsledku nevyzrálé sexuality a sexuální napětí tlačí na jeho uvolnění. (10%)

3. Frustrovaný, žárlivý pachatel s konflikty v oblasti dominance. Trestný čin je často symbolickým vyjádřením vztahových potíží. (10%)

4. Bezohledný, egocentrický pachatel, sebevědomý a nárokuje si splnění všech svých požadavků. Odpor oběti považuje za nepříjemnou překážku. Má velmi málo vyvinut smysl pro bezprávi. (30%)

5. Psychosexuálně abnormální násilník s primárně sadistickými prvky. (10%)

Weiss zase rozlišuje a dělí nedelegantní pachatele následovně:

1. Sociosexuálně a psychosexuálně nezralí muži s nedostatečnou interiorizací společenských norem. Vyznačují se vysokou hladinou sexuální tenze či nedostatečnou diferenciací sexuálního objektu. Mohou se dopustit sexuálních deliktů nejrůznějšího charakteru včetně pedofilních.

2. Jedinci s psychopatickou strukturou osobnosti, s rysy nezdrženlivosti a anetičnosti s tendencí okamžitě vyhovět svým pudovým impulsům. Trestná činnost bývá polyformnější a obvykle agresivního charakteru.

3. Pachatelé, jejichž delikvence je situačně podmíněna například intoxikací, dlouhodobou sexuální deprivací, anebo podílem oběti na trestném činu.

4. Hypersexuální jedinci se sníženou volní kontrolou a s převahou pudové složky sexuálního chování. U nich jsou nejčastější delikty sexuálně agresivního charakteru.

5. Jedinci se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování, podmíněnou vrozeným či získaným defektem ve sféře rozumových schopností. Jedná se o mentálně retardované muže nebo o jedince s arteriosklerotickým poškozením CNS. U této skupiny jde obvykle o delikty pedofilní.

6. Psychotici v relapsu duševní choroby. Jejich trestná činnost může být nejružnějšího charakteru a je spíše vyjímečným jevem.

Celkově sexuální delikventi bývají obvykle mladí, do 35-40 let, mezi starší patří pachatelé pedofilních deliktů či pachatelé páchající trestnou činností sexuálního charakteru vlivem dekompenzace organismu nastalé v důsledku involučních změn. Bývají většinou popisováni jako neempatičtí jedinci se sníženým sebehodnocením, izolovaní, psychosexuálně nevyzrálí. Co se týká sociální oblasti jsou méně obratní, úzkostní a neasertivní. Partnerská adaptace je u nich také problémová, nebývají schopni dlouhodobějšího intimního vztahu v důsledku narušeného citového prožívání. Z povahy jejich trestné činnosti by se mohlo zdát, že jsou nadměrně sexuálně aktivní, či že je u nich potřeba sexuálního styku větší než u jiných lidí. Vše ale nasvědčuje tomu, že nevybočují z průměru. Snad všechny literární zdroje se zmiňují o narušeném rodinném prostředí, ze kterého sexuální delikventi pocházejí. Vztahy i struktura v nukleární rodině bývají výrazně dysfunkční, problematická bývá zejména postava otce, který neslouží jako vhodný identifikační zdroj. V kognitivní oblasti mají potíže se sebereflexí a introspekci i s percepcí jiných lidí a jejich projevů. Jsou sice schopni informace zaregistrovat, ale jejich zpracování je neadekvátní sociálnímu kontextu.

U sociálních delikventů se s duševním onemocněním setkáváme spíše vzácně, zato ale poruchy osobnosti u nich nacházíme poměrně často, snad až 70%. Jedná se většinou o psychopatii, zejména u pachatelů agresivních trestných činů, přičemž platí, že míra použitého násilí je přímo úměrná pravděpodobnosti diagnózy psychopatie u pachatele. U exhibionistů se spíše setkáváme s poruchami neurotického charakteru. Sexuální delikventi jsou typičtí bagetalizací a racionalizací své trestné činnosti, kterou si vysvětlují jako situačně podmíněnou a rádi připisují díl viny oběti. Toto zkreslení nastává nejen v důsledku snahy vyhnout se vysokému trestu, ale jde vlastně o obranu delikventa před přiznáním vlastní zodpovědnosti a sociální patologie.

Velice často se také hovoří o vlivu alkoholu na sexuální trestnou činnost, a pachatelé často přiznávají, že jednali pod jeho vlivem. Alkohol má jistě facilitační účinek i na kriminalitu obecnou, protože odstraňuje zábrany, otupuje volní složku osobnosti, u sexuální delikvence se navíc projeví jeho afrodiziakální účinky. Výzkumy ukazují, že sexuální touha a sklon k agresivnímu chování a jednání se zvyšuje nejen po požití skutečného alkoholu, ale i následkem očekávání tohoto stavu po aplikaci

placeba. Překvapivé je, že je známo, že nejnebezpečnější typy pachatelů se vyznačují malým zájmem o erotiku. V tomto bodě jsou opravdu za škodlivější považovány filmy a literatura obecně agresivní se sexuálními prvky než pornografie bez motivu násilí.

4. Výkon trestu odnětí svobody u sexuálních deviantů

Výkon vězeňství, jeho celkový kulturní stupeň a materiální podmínky jsou odrazem vývoje kulturní a ekonomické úrovně celé společnosti. Způsob zacházení s pachateli trestných činů vyjadřuje velmi zřetelně i vztah společnosti k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám..

Vězeňská služba vznikla schválením Zákona ČNR č.555/1992 a je nástupcem Sboru nápravné výchovy. Dochází ke změnám v celkovém pojetí vězeňství a také ke změnám v organizační struktuře. Vězeňství začíná být chápáno jako součást sociálního systému zacházení s kriminální populací, neboť v rámci penitenciárního působení vytváří podmínky k obnovení sociálních dovedností a hodnot vězněného. Důsledkem humanizace se mění přístup k zacházení s odsouzenými. Vězeňský systém vyžaduje aktivitu vězeňského personálu, je snaha vytvářet pozitivní sociální klima ve vězeňských zařízeních a podobnost podmínek vězeňského života s podmínkami v občanské společnosti. Cílem tohoto působení je připravit jedince na život na svobodě tak, aby byl schopen vést po propuštění řádný život.

Vězeňská služba je rozpočtovou organizací, je podřízena ministerstvu spravedlnosti a zajišťuje:

- výkon vazby
- výkon trestu odnětí svobody
- plní úkoly státní správy

4.1 Organizační členění Vězeňské služby

Organizační struktura Vězeňské služby je:

- a) generální ředitelství
- b) věznice pro výkon vazby
- c) věznice pro výkon trestu odnětí svobody
- d) Institut vzdělávání Vězeňské služby

Za správnou činnost Vězeňské služby odpovídá generální ředitel.

Vězeňská služba se dále člení dle obsahu úkolů a to:

a) Vězeňská stráž - střeží a předvádí osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží objekty Vězeňské služby a zajišťuje v nich pořádek a bezpečnost

b) Justiční stráž - zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a v místech činnosti ministerstva

c) Správní služba - zajišťuje organizační, ekonomickou, zdravotnickou a další odbornou činnost.

Pro zabezpečení výkonu vazby a trestu jsou zřizovány věznice pro výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody.

A) Věznice pro výkon vazby a pro výkon trestu odnětí svobody

Věznice pro výkon vazby se řídí zákonem č. 293/1993 a vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. Vazba je institutem trestního řízení a je vykonávána ve vazebních věznicích. Jejím hlavním účelem je zabránit obviněnému v maření trestního stíhání, či v pokračování trestné činnosti. Uložení výkonu vazby je vážným zásahem do občanských práv a svobod, neboť osoby, které se ocitnou ve výkonu vazby, jsou dle zásady presumce neviny považovány za nevinné. Uplatňování této zásady samozřejmě v praxi znamená zvýšený důraz na humánní výkon vazby. Do vazby lze umístit osobu, proti které bylo vzneseno obvinění, anebo které bylo obvinění sděleno. Obviněná osoba může být vzata do vazby tehdy, jestliže je obava, že:

a) uprchne, bude se skrývat a vyhýbat se tak trestnímu stíhání

b) bude působit na svědky nebo spoluobviněné

c) bude pokračovat v trestné činnosti

Z výše uvedených důvodů tedy výkon vazby rozhodně neplní funkci sankční, ale zabezpečovací, a jejím úkolem je zajistit, aby vyšetřovaná osoba nepřicházela do styku se spoluobviněnými, a aby byla k dispozici orgánům činným v trestním řízení. Je třeba také pamatovat na to, že pro člověka, který tato místa navštíví poprvé, může být toto prostředí velmi deprimující. Jedinci, kteří spáchali sexuální trestný čin, zejména pak ti, kteří ho spáchali na dětech jsou zpravidla umisťováni sami do cel nebo s osobou obviněnou za podobný delikt. Těmto lidem také hrozí největší nebezpečí ze strany jiných obviněných. Takovýmto možným potížím se všichni zaměstnanci věznic snaží předcházet. Reakce všech typů obviněných osob vlivem věznění může být různorodá a

může být zaměřena jak proti jiným obviněným, tak proti personálu vězeňské služby (verbálně, fyzicky). Agrese ovšem může být obrácená i proti sobě, a poté se můžeme setkat se sebepoškozováním, sebeobviňováním, či hladovkou. Tyto projevy mívají často demonstrativní povahu a mohou sloužit k vydírání vězeňského personálu, což se výrazně projevuje u recidivistů. Snad největším problémem vazebních věznic je jejich přeplněnost. V současné době se stále více jeví být aktuální otázka hledání dalších alternativ výkonu vazby. K úvaze by snad stálo zamyšlení nad zřizováním menších ústavů, jejichž sociální klima by pod vedením odborných pracovníků nemělo tak negativní dopad na psychiku.

B) Věznice pro výkon trestu odnětí svobody

Věznice pro výkon trestu odnětí svobody se řídí zákonem č.169/1999 a vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 345/1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Výkon trestu odnětí svobody je vykonáván ve čtyřech typech věznic, které se od sebe navzájem liší způsobem střežení, zajišťováním bezpečnosti i režimem. Trochu zjednodušeně můžeme říci, že čím byl spáchaný trestný čin, či delikt pro společnost nebezpečnější, tím i zařazení dotyčného viníka spadá do přísněji střežené věznice.

Typy věznic:

1. Věznice s dohledem

Do tohoto typu věznic jsou zařazovány odsouzení, kterým byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti, a kteří dosud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. V těchto budovách nejsou instalovány žádné stavebně technické prostředky střežení, kontrolu a dohled nad činností odsouzených provádí vychovatelé. Odsouzení se v těchto prostorách pohybují bez omezení. Pracovní činnost mohou vykonávat i mimo věznici, kam samostatně docházejí a pracují bez dozoru. V mimopracovní době mohou nosit vlastní oděv, zabývají se zájmovými aktivitami a je jim udělován volný pohyb mimo věznici za účelem kulturních a sportovních aktivit. Jelikož jsem měl možnost tento typ věznice poznat již jako příslušník Vězeňské služby, dovoluji si konstatovat, že tento typ věznice připomíná spíše internátní styl ubytování a s věznicí jako takovou má opravdu jen velmi málo společného.

2. Věznice s dozorem

Do tohoto typu věznice jsou zařazovány osoby, kterým byl trest odnětí svobody uložen za trestný čin spáchaný z nedbalosti, a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. Tyto věznice jsou pouze s minimálním střežením. Avšak kontrolu nad činností odsouzených provádí vedle vychovatele také příslušník Vězeňské služby - dozorce. Odsouzení se po věznici pohybují volně a uzamykají se pouze v době určené ke spánku. Na pracovištích pracují odsouzení pod nepřímým dohledem pracovníka Vězeňské služby. U některých odsouzených je možné povolit volný pohyb i mimo věznici za účelem plnění pracovních povinností. V mimopracovní době mohou odsouzení nosit civilní oděv, zabývat se zájmovými aktivitami, které mohou být i mimo věznici, ovšem jen za účasti pracovníka Vězeňské služby.

3. Věznice s ostrahou

Do těchto věznic jsou umisťováni pachatelé odsouzení za úmyslný trestný čin, přičemž nejsou splněny podmínky pro umístění dotyčného do věznice s dozorem nebo zvýšenou ostrahou. Do této věznice se také zařazují pachatelé za trestný čin z nedbalosti, kteří nebyli zařazeni do věznice s dozorem nebo s dohledem. V tomto typu věznice jsou již uplatněny stavebně technické prostředky střežení. Odsouzení se pohybují po věznici zásadně pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Zpravidla pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici. Pouze výjimečně lze odsouzenému udělit volný pohyb uvnitř věznice při plnění pracovních úkolů pro věznici.

4. Věznice se zvýšenou ostrahou

Zde se jedná o věznice, kde se zařazují pachatelé, kterým byl uložen doživotní trest, zvláště nebezpeční recidivisté, pachatelé zvláště závažných trestných činů, pachatelé odsouzení k výjimečnému trestu odnětí svobody a také ti odsouzení, kteří již v minulosti uprchli z výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody. Tyto věznice jsou maximálně střeženy za použití stavebně technických prostředků v plné míře s porovnáním s předchozími třemi typy věznic. Odsouzení se po věznici pohybují pouze za přímého dozoru vězeňského personálu a na celách jsou po celou dobu uzamykáni. Pracovně jsou zařazeni uvnitř věznice, anebo pracují přímo na celách. Odsouzeným není povolen volný pohyb po věznici ani za účelem vykonávání prací pro věznici. Odsouzení mohou na základě povolení navštěvovat kulturní a společenské místnosti.

O tom, do kterého typu věznice právě odsouzený pachatel trestného činu půjde, rozhoduje soud, ale umístění odsouzených do stanoveného typu věznice provádí generální ředitelství Vězeňské služby. Při tomto umístování se zohledňuje například to, jaký program zacházení bude pro resocializaci neúčinnější, dle možností se také přihlíží k výkonu trestu co možná nejbližší k bydlišti odsouzeného, čímž je poskytována možnost udržení sociálního styku s rodinnými příslušníky.

Ale i v jednotlivých věznicích trestu odnětí svobody je třeba, abychom navíc ještě odsouzení rozdělovali podle vnitřního členění. Je tedy snaha oddělovat:

- a) mentálně defektivní a psychopatické vězně
- b) velmi nebezpečné vězně od ostatních
- c) mladiství, prvotrestaní a sexuální devianti

Ve věznicích jsou odsouzení umístováni do větších skupin, které nazýváme kolektivy. Tyto kolektivy podléhají ještě vnitřní diferenciaci.

4.2 Zásady vnitřní diference

Po přijetí do věznice jsou odsouzení ubytováni odděleně od ostatních odsouzených v nástupním oddělení. Tito odsouzení jsou na základě komplexní zprávy a chování během pobytu v nástupním oddělení zařazeni odbornou komisí do diferenciačních skupin. Po zpracování komplexní zprávy o odsouzeném včetně návrhu programu zacházení se odsouzený předvolá před odbornou komisí, která určí, do kterého oddělení a kterému vychovateli bude svěřen do péče. Při zařazení se také dbá, aby byli odděleni:

- více narušení odsouzení se sklony k násilnému jednání
- odsouzení s poruchami chování
- mentálně postižení, tělesně oslabení, snadno ovladatelní
- odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé
- mladí odsouzení od ostatních

Ve věznici jsou zřízeny tři prostupné skupiny vnitřní diference. Výchozí skupinou z nástupního oddělení je druhá prostupná skupina, kam jsou zařazeni odsouzení, kteří plní základní povinnosti, zpravidla začínají plnit program zacházení. V případě přemístění odsouzeného z jiné věznice komise přihlédne k již dosaženě

prostupné skupině vnitřní diference. Do třetí skupiny jsou zařazováni odsouzení, kteří opakovaně nebo závažným způsobem porušují kázeň a pořádek, nedodrží vnitřní řád věznice, neplní program zacházení. První prostupná skupina představuje odsouzené s aktivním přístupem k výkonu trestu. Ke změně v zařazení odsouzeného do prostupné skupiny vnitřní diference dochází zpravidla při hodnocení plnění programu zacházení. Rozhoduje o ní ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců.

❖ Odsouzeným zařazeným v 1. diference skupině lze poskytnout:

- individuální návštěvy v místnosti, která je oddělena od ostatních návštěvníků a lze v ní uvařit čaj nebo kávu
- dle osobní a rodinné situace lze povolit návštěvu bez zrakové a sluchové kontroly
- sledování televize i mimo dobu stanovenou časovým rozvrhem dne
- přednostní zařazení do zaměstnání
- zařazení do první diference skupiny se zohledňuje při hodnocení, která se zpracovávají k žádostem o podmíněné propuštění, k žádostem o milost a k žádostem či návrhům na přeřazení do jiného typu věznice.

❖ Odsouzeným bez kázeňských trestů zařazených v 2. diference skupině lze poskytnout:

- individuální návštěvy v místnosti, která je oddělena od ostatních návštěvníků a lze v ní uvařit čaj nebo kávu
- umožnění sledování televize i mimo dobu stanovenou časovým rozvrhem dne

❖ Odsouzeným zařazeným v 3. diference skupině nejsou poskytovány žádné výhody vyplývající ze zařazení do 1. nebo 2. diference skupiny.

Svoji roli zde tedy hraje především motivace, pokud odsouzený spolupracuje s personálem věznice a plní resocializační program, může si tak sám svůj pobyt ve věznici svým způsobem „zpříjemnit“. V jednotlivých kolektivech jsou umístění odsouzení následovně:

- a) nástupní oddělení
- b) výstupní oddělení
- c) oddělení pro mladistvé

- d) oddělení pro prvotrestané
- e) oddělení pro odsouzené do 26 let věku
- f) oddělení pro osoby v postproduktivním věku s osobami zdravotně (tělesně) postiženými
- g) oddělení pro sexuální devianty.

Všechna tato oddělení výše jmenovaná, nenajdeme v každé jednotlivé věznici. Každá věznice se specializuje pouze na některá oddělení. Jako příklad mohu uvést věznici Kuřim, kde pracuji. V této věznici se nenachází oddělení pro prvotrestané a oddělení pro osoby v postproduktivním věku s osobami zdravotně (tělesně) postiženými. Ve věznici Kuřim je oddělení pro sexuální devianty. Tomuto oddělení, programu a zacházení s odsouzenými sexuálními devianty se budu podrobně věnovat v dalších kapitolách.

Změny ve vězeňství po roce 1989

Do roku 1989 byl ve vězeňství ČR upřednostňován institucionální systém nápravně výchovné činnosti. Tento systém byl v podstatě postaven na bezvýhradném podřízení odsouzených pravidlům řádu, který byl vynucován tuhou disciplínou, izolací odsouzených od kontaktů s vnějším světem. Vše bylo zaměřeno na střežení a dozor nad dodržováním ústavního řádu. Toto bezvýhradné dodržování stanoveného řádu mělo být zárukou dosažení takových změn v chování a jednání odsouzených, které by zaručily, že se v budoucnu nedopustí trestné činnosti.

Tato forma nápravně výchovné činnosti však měla za následek to, že mnozí odsouzení nebyli schopni se po propuštění z výkonu trestu zapojit do běžného občanského života. Život na svobodě byl i přes značnou direktivnost celého společenského systému přece jen značně odlišný od života ve vězení. Odsouzený se tak po svém propuštění dostal do těžké situace, ve které se neuměl orientovat a adekvátně reagovat bez toho, aby byl někým veden. Po roce 1989 došlo k výrazným změnám v duchu Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni a Evropských vězeňských pravidel. Nyní je při výkonu trestu odnětí svobody používán program zacházení, který má sledovat zachování zdraví a sebeúcty odsouzených. Pokud to doba výkonu trestu dovolí, má rozvíjet osobní smysl pro zodpovědnost a podporu takových postojů a dovedností, jež odsouzeným pomohou k reintegraci po návratu

do společnosti a zvýší pravděpodobnost, že tyto osoby povedou po propuštění soběstačný život v mezích platných zákonů.

4.3 Programy zacházení odsouzených ve výkonu trestu

Programy zacházení jsou zakotveny v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb., a dále je upravuje vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, a metodický list ředitele odboru výkonu vazby a výkonu trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky č. 2/2000.

Program zacházení by měl obsahovat přesně formulovaný cíl, kterým je očekávaný posun v hodnotové orientaci odsouzeného, vyjádřitelný jeho chováním a jednáním, v závislosti na cíli v různé míře aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové. Zákon také uvádí tyto body:

a) k dosažení účelu výkonu trestu odnětí svobody věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného

b) program zacházení se nezpracovává v případě, kdy odsouzený má vykonat trest nebo zbytek trestu kratší než 3 měsíce.

Program zacházení se vytvoří v době, kdy odsouzený nastoupí do nástupního oddělení. Program se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je tedy shrnutím dostupných dokladů k osobě odsouzeného, výsledků posouzení odsouzeného ze strany psychologa, pedagoga, lékaře a sociálního pracovníka. Psycholog vypracovává psychologickou charakteristiku, která je důležitá pro účely vhodného přístupu zacházení a jednání s odsouzeným ze strany výchovných pracovníků věznice pro účely sestavení programu zacházení a pro zařazení do sociálního systému mezilidských vztahů ve věznici. Charakteristika je doplněna také informacemi ze znaleckého posudku, dřívější psychiatrické léčby a dalšími poznatky z vyšetření, které by mohly být důležité pro vychovatele.

Speciální pedagog vytváří pedagogickou charakteristiku, která je zaměřena na kriminální anamnézu, hodnotí spáchaný delikt, rodinnou a osobní anamnézu, způsoby chování a vystupování, postoje, aktivity, hygienické návyky, potřeby

v pracovní oblasti, vzdělávací, právní, volného času, kultury a sportu, včetně míry akceptování vlastní viny a výkonu trestu odnětí svobody.

Sociální pracovník zhotoví zprávu, která obsahuje údaje o dosavadním vývoji a současné situaci odsouzeného delikventa, zejména aktuální sociální problémy, rodinnou situaci, vztahy, výkon rozhodnutí, stav pohledávek, osobních dokladů a občanství. Na závěr je důležité doplnit, že efektivnost a úspěšnost programů zacházení je nejvíce závislá na samotné osobnosti odsouzeného, jeho postojích a zájmech.

Možnost volby programu zacházení

Na základě vyhodnocení a doporučení vyplývající z komplexní zprávy si odsouzený vybere z nabídnutých alternativ programů. Svým podpisem se odsouzený zaváže program plnit. Podpis ředitele věznice zase znamená, že se věznice zavazuje odsouzenému aktivitu programu umožnit. Zvolit si program z nabídnutých alternativ na základě vlastní vůle ovšem neznamená dát prostě odsouzenému možnost „vybírat si.“ Vše je založeno na faktu, že život na svobodě, kterému by se měl výkon trestu nejvíce přibližovat je prakticky soustavnou volbou mezi různými možnostmi jednání, a schopností jedince nést důsledky svých rozhodnutí.

Stává se, že si odsouzený nezvolí žádný z nabídnutých programů zacházení. Poté dojde tedy k tomu, že dotyčný je zařazen do minimálního programu zacházení, který je stanoven vnitřním řádem věznice. Základ tohoto programu tvoří zejména pracovní činnost odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného. Pracovní činnost je nejčastěji řešena jako práce pro věznici, nebo také jako funkce terapie. Realizace minimálního programu zacházení ovšem naráží na problém nedostatku pracovních příležitostí pro odsouzené. Za tohoto stavu je potom stanovení tohoto programu pro určitou část odsouzených legální variantou jak se vyhnout ovlivňování prostřednictvím pracovní činnosti. Jelikož však jde o svobodnou volbu, tak odsouzený nemůže být pochopitelně nijak trestán. I když je odsouzenému tedy stanoven minimální program zacházení, který je sice povinen plnit, ale jelikož jeho základ tvoří práce, které je nedostatek, nedělá téměř nic.

4.4 Specializované oddělení pro sexuální devianty ve věznici Kuřim

Věznice Kuřim

Toto vězeňské zařízení funguje od roku 1956, kdy do tehdejšího závodu Prefa Kuřim byli na práci v panelárně zařazeni první odsouzení. Nejprve byli denně dováženi z brněnské věznice, o několik let později nastěhováni do ubytovny v objektu závodu. Takto vznikla pobočka věznice Brno, kde vykonávalo trest zhruba 250 odsouzených mužů. Investor n.p. Prefa v roce 1977 zahájil výstavbu účelového projektu v hodnotě 60 milionů korun. Zmíněná pobočka se v roce 1979 osamostatnila a jako nápravně výchovný ústav Kuřim byla uvedena do provozu v roce 1981.

V roce 1998 zde zahájilo činnost specializované oddělení pro výkon nařízené ochranné sexuologické léčby ústavní při výkonu trestu odnětí svobody. Do tohoto oddělení jsou přijímáni odsouzení s výkonem trestu ve věznici s ostrahou a nařízenou sexuologickou léčbou. Nemohou zde být zařazeni vězni, kteří mají výkon trestu určen do dalších tří možných typů věznic. Existují i další podmínky pro zařazení a to:

- a) odsouzení musejí být schopni alespoň minimálně podrobit se v léčbě psychoterapii, především skupinové
- b) do léčby nastupují s maximálně dvouletým zbytkem trestu.

Je tedy důležité, aby odsouzení aktivně spolupracovali s odborným personálem, negativní chování některých jedinců pak může ovlivnit léčbu i u ostatních. Přijmout do výkonu léčby osoby, které přímo tuto léčbu odmítají, se naprosto mívá s cíli celkového chodu tohoto specializovaného oddělení. Řešení, co s odsouzenými sexuálními devianty ve výkonu trestu, kteří odmítají spolupráci a léčbu se však přeci jen našlo.

Začátkem roku 2004 vznikly na specializovaném oddělení pro sexuální devianty dva samostatné kolektivy. Do jednoho oddělení jsou zařazováni ti odsouzení, kteří nespolupracují a o léčbu zájem nejeví. Z kapacitních důvodů jsou do tohoto kolektivu přiřazováni i jiní problémoví odsouzení - např. drogově závislí, alkoholicí atd. Ve druhém oddělení se nacházejí ti odsouzení, kteří spolupracují se zaměstnanci věznice, mají zájem a chtějí se léčit. S tímto rozšířením odborné péče bylo samozřejmě nutné i zvýšit počet specialistů. Dnes na oddělení pracují dva psychologové, dva

speciální pedagogové, dva lektoři - instruktoři, sociální pracovník a pět vychovatelů. Je zde také trvale přiřazena jedna zdravotní sestra a do věznice také pravidelně dochází primářka sexuologického oddělení Fakultní nemocnice Brno - Bohunice MuDr. Růžena Hajnová.

Tito specialisté se v práci s odsouzenými maximálně snaží přiblížit režimové léčbě. Probíhá skupinová terapie, odsouzení se seznamují mezi sebou se svými činy a rozsudky, píší životopisy, ap. Mají také individuální možnost nestandardní návštěvy svých partnerek či blízkých příbuzných, což je velmi důležité a přínosné pro terapeutický tým ke kontaktu se sociálním zázemím odsouzených. Odsouzení jsou vedeni k tomu, aby o svém jednání v minulosti přemýšleli, o svých pocitech a myšlenkami, které k těmto činům vedly. Zamýšlejí se nad sebou samými, svými vlastnostmi, názory a postoji. Je třeba zjistit jak se dívají na svou trestnou činnost, deviaci a na důsledky trestného činu, včetně důsledků pro oběti.

Mohou líčit své dojmy ze skupinové terapie a léčby, zamýšlet se nad svou budoucností, zda se změní a v čem. Současně s tím probíhá medicínská část péče, včetně kontrolních vyšetření PPG (falopletismograf), odběrů, užívání speciálních léků blokující produkci testosteronu ap. Odsouzení jsou v péči sexuologů Fakultní nemocnice Brno, kteří rozhodují o způsobu léčby na základě odborných posudků, závěrů psychologického vyšetření a také charakteru spáchaného trestného činu. Pokud odsouzení spolupracují ve všech oblastech léčení a výsledky vyšetření jsou pozitivní, může odborná komise navrhnout příslušnému soudu změnu ústavního sexuologického léčení ochranného na léčení ambulantní, nebo si odsouzený výrazně zkrátí následný pobyt v Psychiatrické léčebně, určené k výkonu ochranné ústavní sexuologické léčby po uplynutí výkonu trestu. I když je to v podstatě jediný motivační činitel pro odsouzené, je pro ně jistě velmi důležitý. Ale také bychom neměli opomínat fakt, že již přímo ve výkonu trestu mají odsouzení možnost poznat podmínky a formy léčby, což mohou následně zúročit v pokračování léčby.

Aktivity odsouzených

Jak jsem již uvedl v jedné z předchozích kapitol, tak k naplňování výkonu trestu nám napomáhají programy zacházení. Zájmové aktivity, vzdělávací, speciálně výchovné a pracovní aktivity patří do kategorií těch, kterých se odsouzení zúčastňují dobrovolně, mají zájem spolupracovat a léčit se. Jak jsem se již zmínil, odsouzeným,

kteří nespolupracují je přidělen pouze minimální program zacházení a je jim nabídnuta pouze společenská výchova a právní poradenství.

Zájmové aktivity

Zájmové aktivity zaujmají největší zastoupení ze všech možných nabízených aktivit. Odsouzený si může zvláště zvolit ty, které ho nejvíce zajímají nebo ty, o kterých se domnívá, že v nich vyniká, a že v nich může dosáhnout dobrých výsledků. Pochopitelně nejvíce oblíbené mezi odsouzenými jsou sportovní aktivity, které v odsouzených vzbuzují zdravou soutěživost a vytrvalost, které mohou potom využít i po odpykání trestu odnětí svobody. Dále zde existují zájmové aktivity, které odsouzené připravují na praktické činnosti nebo je mohou rozvíjet v kulturní oblasti. Stává se také, že je do věznice pozvána například hudební skupina, nebo si odsouzení mohou nacvičit nějaké vystoupení, které předvedou spoluvězňům ap. Nejvíce se takovýchto akcí pořádá při příležitosti větších svátků, či výročí. Odsouzení se mohou zúčastňovat následujících zájmových aktivit:

- Atletický kroužek
- Hudební kroužek
- Nohejbalový kroužek
- Posilování
- Praní
- Poslechový kroužek
- Rukodělný kroužek
- Stolní hry, stolní tenis
- Šachový kroužek
- Videokroužek
- Vaření
- Žehlení

Vzdělávací aktivity

Do vzdělávacího procesu jsou vybíráni odsouzení na základě doporučení jak specialistů, tak především vlastního zájmu, schopností a délky trestu. Nejpočetnější skupinu ve vzdělávacích aktivitách tvoří odsouzení do 25 let věku, tedy polovina. Stále zvyšující je zájem o výpočetní techniku, vůbec používání moderních didaktických pomůcek přivádí odsouzené lépe ke studiu a zvyšuje jejich zájem o předměty

vyučované pomocí této techniky. Didaktické pomůcky využívají jak učitelé teoretických předmětů, tak i vyučující odborné výchovy. Odborná výuka probíhá ve věznici přímo na specializovaných pracovištích. Jako problematické se zdá být udržet zájem odsouzeného delší dobu. Vzdělávání odsouzených má již své pevné místo v programu zacházení, jehož účelem je co nejvíce usnadnit jedinci, který byl propuštěn z výkonu trestu vstup do civilního života. Vždyť pracovní uplatnění v dnešní společnosti nemusí být vždy jednoduché i pro člověka, který má čistý trestní rejstřík. Trestání bývalého vězně a dávání jakéhosi „cejchu“ či označení špatného člověka věci jistě kladně neposlouží. Získání vzdělání by však tyto první kroky na svobodě ulehčit mohlo, především při hledání zaměstnání, a tím se lépe vyrovnat s problémy civilního života. Přestože mnoho absolventů tuto možnost nevyužije a vrací se zpět k trestné činnosti a následně do vězení, tak u některých získané vzdělání svůj účel splní a pomůže jim k trestné činnosti se nevracet.

Speciálně výchovné aktivity

Speciálně výchovné aktivity slouží odsouzenému zejména k tomu, aby se vyrovnal se svou trestnou činností. V programu zacházení své místo jistě mají, jsou totiž velmi důležité k vzájemnému pochopení a poznání ostatních spoluvězňů spolužijících na kolektivu. Někdy může být jedinec ve věznici v takovém duševním rozpoložení, že je na návrh psychologa umístěn na tzv. krizové oddělení. Problém může u odsouzeného vyvolat např. nějaká nepříjemná zpráva z civilního života - opuštění partnerky, úmrtí v rodině ap. Na tomto oddělení můžeme nalézt i odsouzeného, který má krátce před propuštěním do civilu.

Odsouzení se zúčastňují těchto speciálně výchovných aktivit:

- Individuální psychoterapie
- Skupinová psychoterapie
- Pohybová terapie
- Ergoterapie
- Terapeutické pohovory

Pracovní aktivity

Pracovních příležitostí pro odsouzené všeobecně není mnoho. Problematické je to především z toho důvodu, že ne každá firma je ochotna zaměstnat vězněnou osobu. Navíc odsouzený, který je zařazen do speciálního oddělení pro sexuální devianty, má

možnosti pracovní aktivity ještě menší. Odsouzení se zúčastňují těchto pracovních aktivit:

- Simba - Toys s.r.o.
- Spěvák - sáčky s.r.o.

Firma Simba Toys se specializuje na kompletaci dřevěných hraček pro děti .

Firma Spěvák – sáčky, svou činnost bohužel již brzy ve věznici ukončí.

Komparace specializovaného oddělení s běžnými odděleními

V závěru své práce se pokusím přiblížit rozdíly, které jsou mezi specializovanými odděleními a běžnými odděleními výkonu trestu odnětí svobody.

Oproti běžným oddělením ve věznici se ve specializovaném oddělení nachází mnohem menší počet odsouzených. V těchto odděleních zpravidla bývají lepší a větší možnosti v oblasti osobního rozvoje. Mohlo by se tedy zdát, že život ve specializovaném oddělení je mnohem jednodušší, ale nemusí tomu vždy tak být. Tato péče je především směřována do budoucnosti - po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Profesionální přístup specialistů k sexuálním deviantům, je jistě tou správnou cestou možné nápravy. Není správné v sexuálních deviantech vidět pouze osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, ale jedince, kteří trpí sexuální deviací, jimž je třeba podat pomocnou ruku v léčení a v návratu do společnosti. V opačném případě by účel výkonu trestu odnětí svobody svůj účel nesplnil, resocializace odsouzeného by se nezdařila. Léčbou sexuálních deviantů přímo ve výkonu trestu odnětí svobody se musíme bránit a přispívat k tomu, aby sexuální deviant po odpykání svého trestu ve věznici již nebyl pro společnost nebezpečný.

Mohu tedy říci, že vznik dalších specializovaných oddělení (se zaměřením i na další skupiny odsouzených, kteří vedle problému s pácháním trestné činnosti mají i jiné problémy, jako je např. alkohol, drogy ap.) bude přínosem nejen pro odsouzené, ale také pro společnost.

❖ *Specializované oddělení*

Specializované oddělení se řídí zákonem č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, vyhláškou MS č. 345/1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, nařízením ředitelky Vězeňské služby České republiky č. 43/2004, kterým se stanoví pravidla pro zřizování a činnost oddělení specializovaného pro výkon trestu

odsouzených s poruchami chování ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky a nařízením ředitele Věznice Kuřim č. 4/2005, kterým se vydává řád specializovaného oddělení Věznice Kuřim.

Specializované oddělení je samostatný celek prostorů, které tvoří místa pro ubytování, místnost pro terapii, sebeobslužné aktivity, kulturní místnost, dílny a pracoviště.

Kapacita tohoto oddělení je stanovena tak, aby na jednoho odsouzeného připadalo minimálně 6m ubytovací plochy, přičemž odsouzení jsou ubytováni v počtu 1-4 v jedné ložnici.

Základem činnosti oddělení je především spolupráce a týmová souhra. Zaměstnanci oddělení jsou v takovém počtu, že připadne 1 vychovatel na zhruba 10 odsouzených, 1 vychovatel – terapeut na 20 odsouzených, 1 lektor – instruktor na 20 odsouzených a 1 sociální pracovník na 80 odsouzených. Dále se samozřejmě pro odsouzené zajišťuje zdravotní péče či pomoc psychiatrická. Všichni tito zaměstnanci mají činnost oddělení specifikovanou v popisu funkce. Mají k dispozici zpracovaný individuální plán vzdělávání zaměřený na činnosti realizované ve specializovaném oddělení. Součástí tohoto plánu vzdělávání je i povinnost účastnit se odborných stáží v civilních zařízeních podobného typu.

Formy a metody zacházení s odsouzenými vycházejí z cílů zacházení stanovených v projektu oddělení. Formy zacházení jsou individuální a skupinové, řízené a volné.

Odsouzený se musí účastnit aktivit terapeuticko – výchovného programu minimálně 21 hodin týdně. Zde se jedná o pracovní terapii, vzdělávací aktivity a speciálně výchovné aktivity. Cílem tohoto programu je realizace odborné terapie záměrně a plánovitě působit k úpravě nebo redukci poruch. Tyto programy obsahově vycházejí ze standardů léčebné péče obvyklých v civilních zařízeních.

Odsouzení v tomto oddělení při vykonávání jakékoli činnosti jsou vždy odděleni od ostatních odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody aby nedocházelo k možným konfliktům, či dokonce šikanování. V minulosti byly často objektem právě takových praktik, a toho je potřeba kvůli možnému narušení léčby zabránit.

Odsouzení se v tomto oddělení samostatně zúčastňují odběru stravy, vycházek, zájmových, sportovních a podobných akcí, vyšetření u lékaře. Spíše výjimečně se mohou odsouzení zúčastňovat sportovních akcí společně s odsouzenými z jiných oddělení, ale pouze za přímého dohledu příslušníka nebo občanského pracovníka.

❖ *Běžná oddělení*

Oddělení se řídí zákonem č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, vyhláškou MS č. 345/1999, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody a vnitřním řádem, který vydává ředitel Věznice Kuřim. Pod pojmem „běžná oddělení“ je možno si představit jednotlivé výchovné kolektivy ve věznici, které se svým chodem příliš neliší. Jsou v nich umístěni odsouzení, kteří nevyžadují speciální a lékařskou péči.

Oddělení tvoří samostatné celky prostorů – jsou to prostory pro ubytování, místnosti pro sebeobslužné aktivity, kulturní místnosti. Kapacita tohoto oddělení je stanovena tak, aby na jednoho odsouzeného připadly alespoň 4m ubytovací plochy. Na těchto odděleních je tedy méně místa oproti specializovanému oddělení. Vyvíjí se proto velká snaha vězeňského personálu, aby odsouzený trávil na ložnici co možná nejméně času.

Odsouzení tedy tráví svůj čas pracovními, vzdělávacími či zájmovými aktivitami, ale tyto činnosti jsou omezeny prostory a počty specialistů, pod jejichž dohledem odsouzení provádějí jednotlivé činnosti.

Na těchto odděleních připadá 1 vychovatel asi na 25 odsouzených, 1 psycholog na zhruba 120 odsouzených, podobné je to i se speciálním pedagogem, 1 vychovatel – terapeut a 1 lektor – instruktor na cca 450 odsouzených a 1 sociální pracovník na asi 120 odsouzených. Pro všechny odsouzené je pochopitelně v potřebném rozsahu zajišťována lékařská péče.

Je tedy zřejmé, že podmínky na tomto oddělení jsou poněkud odlišné a ztížené nežli na specializovaném oddělení, ale i tak jsou odsouzeným poskytnuty poměrně slušné možnosti a záleží především na nich, do jaké míry jsou ochotni rozvíjet své schopnosti a dovednosti.

Závěr

Cílem mé práce bylo poukázat na problematiku sexuálně motivovaných trestných činů.

Zaměřil jsem se také na výkon trestu odnětí svobody u sexuálních deviantů, na možnosti, které jsou jim ve věznici nabídnuty a také na důležitost práce speciálních pracovníků ve věznici, kteří s odsouzenými pracují od počátku trestu až do jeho skončení.

Vězeňská služba a celkově vězeňství za poslední roky prošlo zásadními koncepčními změnami, a to jak v organizačních, tak personálních strukturách. Změnil se také způsob zacházení s odsouzenými lidmi, na výchově se podílejí velkou měrou specialisté navzájem úzce spolupracujícího týmu- speciální pedagog, sociální pracovník, psycholog, vychovatel.

Úsilí každého z těchto pracovníků, ale i příslušníků a dalších zaměstnanců Vězeňské služby vede k zajištění takových podmínek, aby nedocházelo k ponižování lidské důstojnosti, a aby se vězeňský život co nejvíce podobal životu civilnímu.

Je nutné podporovat sociální styky s rodinou, příbuznými a vnější společností a minimalizovat negativní účinky věznění. Vězňům je poskytováno dostatek příležitostí k rozvoji jejich schopností a dovedností, jež zlepší jejich vyhlídky na úspěšnou reintegraci do společnosti. I když je výkon trestu odnětí svobody poslední článkem v rámci trestního řízení, pouhá represe nemůže stačit k normálnímu opětovnému začlenění bývalých odsouzených do společnosti. Vždyť jde také o možnost snížení případné recidivy, která může lehce vyplynout z prosté skutečnosti, že právě propuštěný trestanec má omezený přístup k pracovním příležitostem.

Závěrem tedy mohu konstatovat, že odsouzení sexuální devianti ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Kuřim jsou trvale odděleni od ostatních odsouzených, a tudíž mezi nimi navzájem k případným konfliktům docházet nemůže.

Ve své práci jsem také upřesnil ty rozdíly, které jsou specifické pro specializované oddělení a odděleními běžnými.

Resumé

Problematika sexuálního násilí a sexuálně agresivního jednání je v dnešní společnosti velmi aktuální. Oběti takového jednání jsou ohroženi nejenom na zdraví či životě, ale dotýkají se i jeho lidské důstojnosti.

Ve své práci jsem se zaměřil na jedince, kteří již byli za sexuální delikty souzeni a odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody a s nimiž se také setkávám při své práci vězeňského dozorce. Upozornil jsem na mezilidské vztahy těchto lidí před i ve výkonu trestu a na postavení sexuálních delikventů ve věznici. Poukázal jsem rovněž na léčebné metody a možnosti, které jsou odsouzeným ve věznici nabídnuty a přiblížil rozdíly mezi podmínkami v běžných odděleních a v oddělení specializovaném pro léčbu sexuálních deviantů přímo ve výkonu trestu.

Přístup k pachatelům sexuálních trestných činů je veden snahou je spravedlivě potrestat za spáchaný delikt a současně je dočasně eliminovat. Terapii sexuálních delikventů je v poměru k délce trestu věnován pouze malý díl a jak lze soudit z další recidivy, nebývá vždy úspěšná. Je před námi ještě spousta nevyřešených i nezodpovězených otázek jak z hlediska prevence, tak i z hlediska zkoumání faktorů zvyšujících účinnost terapie.

Ve své práci jsem nastínil možná řešení, která by prospěly jak na prevenci sexuálně motivované trestné činnosti, tak i její recidivě. Dle mého názoru na specializovaném pracovišti věznice Kuřim pracuje příliš málo odborníků, kteří by potřebovali více času s odsouzenými pracovat. Velmi důležitá je také situace po propuštění z výkonu trestu a následné léčby. Mnohdy totiž není nikdo, kdo by pomohl sexuálním delikventům zorientovat se na svobodě a začlenit se co nejdříve do normálního společenského života. Rozšířením kvalifikovaného personálu na specializovaných odděleních věznic by se mohlo věnovat sexuálním delikventům více času a snad by byla i větší šance zabránit recidivě. A to je také pro společnost to nejdůležitější.

Anotace

Problematika sexuálně motivovaných trestných činů a výkon trestu odnětí svobody u sexuálních deviantů si zasluhuje pozornost především proto, že oběti těchto činů jsou ve většině případů vystaveni následným celoživotním traumatům. Ve své práci jsem se snažil poukázat na fakt, že léčbou a vzděláváním sexuálních deviantů již přímo ve výkonu trestu se pracovní kolektiv věznice snaží případné další recidivě zabránit. Tímto způsobem by mohla být bezpečnost společnosti před sexuálními delikventy po propuštění z výkonu trestu jistě zvýšena.

Klíčová slova

Osobnost, sexuální deviace, výkon trestu odnětí svobody, sexuální delikvence, programy zacházení odsouzených, specializované oddělení ve věznici, vzdělávací aktivity.

5. Annotation

The issue of sexually motivated criminal offences and serving a sentence of imprisonment of sexual offenders deserves attention above all for the victims of these being many a time exposed to a consecutive lifelong trauma. In my thesis I have tried to point out the fact that by treatment and education of sexual offenders implemented already while they are serving the sentences, the work team of the jail tries to prevent another possible recidivation. After this manner the safety of the society from sexual offenders after having being released could be certainly increased.

Key words:

Personality, sexual deviation, serving the sentence of imprisonment, sexual offence, programmes of treatment of the sentenced, specialized department in the jail, educational activities.

Literatura

1. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.
2. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.
3. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.
4. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.
5. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží ČR.
6. GÓDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Hamburk: Hoffmann und Campe, 1992.
7. HYNIE, J. *Základy sexuologie 1, 2*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.
8. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-85282-83-6.
9. MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998.
10. MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, ISBN 80-210-2511-5.
11. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2002.
12. SMOLÍK, P. *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf, 1996, ISBN 80-85800-33-0.
13. VONDRÁČEK, V. *Konání a jeho poruchy*. Praha: Avicenum, 1986.
14. WEISS, P. *Sexuální deviace*. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-634-9.
15. ZVĚŘINA, J. *Lékařská sexuologie*. Praha: Sexuologický ústav 1. LF UK, 1994.
16. Metodický list ředitele odboru VV a VT Generálního ředitelství VS ČR č.2/2000.
17. Nařízení ředitelky Vězeňské služby ČR č. 43/2004, kterým se stanoví pravidla pro zřizování a činnost oddělení specializovaného pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky.
18. Nařízení ředitele Věznice Kuřim č. 4/2005, kterým se vydává vnitřní řád specializovaného oddělení.
19. Vnitřní řád vydaný ředitelem Věznice Kuřim.
20. Řehoř, A. Metodické pokyny pro zpracování bakalářské práce. Brno: IMS 2004